

Nádas Sándor

Költőnk és korunk

Murányi Gábor: Szövedékek

Minden nemzedéknek megvan a maga költője. A tizenkilencedik század első évtizedében mindenki Himfy strófáival udvarolt, az ezernyolcszázhatvanas években, aki adott magára, Petőfi-verseket faragott, a huszadik század első évei Ady jegyében teltek, a negyvenesekben Faludy ferdítéseit tudta kívülről mindenki, a mai negyveneseknek Petri sorai jutnak először eszükbe, a húszasoknak a slam poetry költői, és még sorolhatnám.

Az ötvenes években született nemzedék életében József Attila játszotta, játssza ezt a szerepet. Ennek számos oka lehet, most csak kettőt említenék: József Attila a hatvanas évek végére, a hetvenesek elejére szabadult ki a proletárköltő kalodájából, különleges poétikája, természetábrázolása (voltaképpen társadalomrajza különös természeti képek segítségével), filozófiai szigorúságú művészetelmélete ekkor kapott először kellő figyelmet – nemcsak (majdnem) összes versei jelentek meg akkor, hanem a róla szóló irodalom is fontos művekkel gazdagodott. Ráadásul ezekben az évtizedekben a költészet presztízse még magas volt, ahogy a memoriterek oktatása is: summa summarum, ha ma egy hatvanas éveiben járó egykori gimnazistának felolvasnak egy József Attila-versrészletet, ő jó eséllyel folytatni tudja majd.

Nemzedéki élmény tehát, amihez persze mindenki másképpen viszonyul. Murányi Gábor, a kiváló újságíró például nem szűnő rajongással. Büszkén vallja meg, hogy József Attila versei végigkísérték az életét, bajában vigaszra, örömében társra talált ebben a költészetben. Nem csoda hát, hogy amikor a maga módján meg akarta ünnepelni pályájának félévszázados évfordulóját, kedves költőjét választotta az ünnepi kötet témájául. S ha már így belesodródott a kerek számok bűvkörébe, az ötven évhez ötven írást válogatott mintegy másfélszáz, a költővel foglalkozó dolgozata közül.

Megjelenésében is elegáns kötet, méltó az ünnephez (dicsérjük meg, nem először, és reméljük, nem is utoljára a pécsi Kronosz Könyvkiadót

ebből az alkalomból), de belbecsét illetően is az. Pedig széles műfaji változatosság jellemzi, van benne tudósítás, interjú, könyvismertetés, oknyomozó riport, kritika, hogy csak néhányat említsünk a teljesség igénye nélkül, s ráadásul nincs más szervező elve, csak az eredeti megjelenések időrendje, mégis egységes, világos, remek belső rímekkel díszes, nagyívű kötet jött így létre, amely élményt jelenthet azoknak is, akik jól ismerik József Attila munkásságát, életét és utóéletét, és azoknak is, akik nem.

S mindazok, akik a szerző nemzedéktársai közé tartoznak, egyfajta generációs önéletrajznak is olvashatják ezt a kötetet.

Murányi Gábor ugyanis éppen azokat a kérdéseket teszi fel, éppen azokra keresi a választ, éppen azokat a nyomokat járja végig, amelyet először a hatvanas-hetvenes években lehetett feltenni József Attila kapcsán (néha: révén), s melyek közül sokakra máig nem érkezett végleges válasz. Hogy csak egyet említsünk: mi tartozik a nyilvánosságra az életműből? Csak a véglegesített versek, vagy a zsengék, próbák is, a megjelentetésre szánt tanulmányok vagy a vázlatok is, a magánlevelek vagy a pszichiátriai kezelés melléktermékei is? Murányi sokat foglalkozik ezzel a kérdéssel, és a maga részéről karakteres választ ad: egy ilyen kaliberű költőnél minden a közre tartozik. De amikor kifejti (vagy interjúalanyaival kifejteti) érveit, sosem hallgatja el az ellentábor álláspontját sem. Nem tudom, az olvasó számára világos-e, miért érzem ezt a felfogást nemzedékinek. Azért, mert éppen a Ratkó-korszak értelmisége találkozott felnőtt élete első felében azzal a jelenséggel, amikor a felsőbbség eldönthette, mi tartozik rá, s mi nem: természetes, hogy erkölcsi kötelességének érezte a határok folytonos tágítását. (Nem csodálnám, hogyha egy mai húszéves, aki azt szokta meg, hogy mindent szabad, beleértve a magánélet legféltettebb titkainak kikutatását is, éppen ellenkező álláspontot képviselne.)

Murányi Gábor – ez számos apró megjegyzéséből kiderül – kiválóan ismeri az életművet, és bensőséges kapcsolatban van a versekkel: katartikus esztétikai élményeit azonban megtartja magának, s nem kíván műelemzésekkel fellépni. Marad a kaptafájánál. Oknyomozó újságíróként választ keres bizonyos kérdésekre, és addig halad végig az útján, míg meg nem leli őket. (Hogy csak egy példát említsek: lépésről lépésre haladva bizonyítja be, hogy a Nincsen apám…híres sorainak egyik – ha nem a legfőbb – ihletője a cigány folklórban keresendő.) És a szorgalom, a kitartás és a kreativitás elnyeri jutalmát: a hetvenes-nyolcvanas években még élnek a kortársak, egykori barátok, pszichiáterek, ismerősök, szerelmek, és Murányi, akit csak lehet, megszólaltat közülük – sok olyan adathoz jutva így, melyet aztán az irodalomtörténészek is felhasználhatnak.

Fontos tartópillérei a kötetnek a Szántó Juditról szóló írások: Murányi, aki sajtó alá rendezte és jegyzetekkel látta el Szántó Judit addig kiadatlan naplóját és visszaemlékezését, komoly (és sikeres) erőfeszítéseket tesz írásaiban azért, hogy ezt az utókor által méltatlanul lebecsült (félreértett) asszonyt visszahelyezze az őt megillető helyre, és fekete-fehér portréját színesre cserélje.

Hosszan lehetne még sorolni e kötet erényeit, de legyen elég annyi: Murányi Gábor méltó módon ünnepelte meg pályájának félévszázados jubileumát, s egyben méltó módon emlékezett kedves költőjére, költőnkre.

Murányi Gábor: Szövedékek
Kronosz Könyvkiadó, 2022.